

RAPPORT

MV2014: Bacheloroppgave i medievitenskap

NTNU Trondheim
Åsta Halse, vår 2020

1. Innledning: tema og problemstilling

Denne rapporten er et resultat av mitt bachelorarbeid våren 2020, i kooperasjon med medievitenskap ved det humanistiske fakultet ved NTNU i Trondheim. Dette semesteret har føltes lang og unormal grunnet korona-pandemien som plutselig tok mye av vår oppmerksomhet og vanlige studiehverdag. Nye metoder og nye steder for selvstudium måtte iverksettes, og har gjort bachelorskrivingen noe utfordrende. Til tross for det har bachelorarbeidet vært en fin og lærerik opplevelse, jeg har tilegnet meg mye ny kunnskap gjennom både gjennomføring av akademisk arbeid og mitt selvvalgte tema.

Temaet for min bacheloroppgave er bokforbruk. Mer spesifikt tar oppgaven for seg bokforbruk med fokus på bruk og preferanser av boken, både i papirbasert format og i digitalisert forstand. Grunnen for at jeg mener temaet er et interessant medievitenskaplig felt å studere er for å aktualisere bokens rolle i samfunnet, det virker som at mange glemmer litt bokens posisjon i dagens visuelle kultur, man tar boken litt for gitt, og tenker kanskje ikke så mye på den som et selvstendig medium. I tillegg jobbet jeg med bokdigitalisering ved Nasjonalbiblioteket sommeren 2019, det fikk meg interessert i digitaliseringsprosessen og mer spesifikt på bokens egenskaper og måten man leser den på i forhold til de digitaliserte formatene. Det er både gammel og ny forskning på feltet; empirien i oppgaven er hentet fra en rapport utgitt i desember 2019, som viser til dets dagsaktuelle betydning.

Problemstillingen til oppgaven har hyppig forandret seg gjennom skriveprosessen som et naturlig resultat av å ha lest mer relevant litteratur og at det har kommet ytterligere kunnskap inn i bildet. Helt i startfasen var problemstillingen: «På hvilken måte kan e-bøker ha en innvirkning på folks lesevaner, og har dette en påvirkning for den fysiske papirboka?», senere «Hvordan kan man forstå dagens bokforbruk gjennom mediumteori og remediering?», og videre utviklet det seg til: «Hvordan kan man forstå dagens bokforbruk ved å rette blikket mot mediets formidlingskraft, samt fremveksten og forståelsen av bokmediet – både analogt og digitalt?». Problemstillingen landet til slutt på det gjeldende forskningsspørsmålet: **«Hvordan kan man forstå dagens bokforbruk med fokus på bruk og preferanser av boklesing?»**. Grunnen for at de første problemstillingene ble valgt bort var fordi at de enten var for omfattende for å kunne utforskes i en bacheloroppgave, eller ikke godt nok formulert. Den gjeldende problemstillingen var realistisk, og som har vist seg å være gjennomførbar.

2. Hoveddel

Jeg vil videre ta for meg hvordan min arbeidsprosess har vært, før jeg ser på hvordan bachelorteksten har blitt gjennomført med tanke på teori, empiri og analyse. Deretter vil jeg se spesifikt på hvordan jeg har ledd, bearbeidet, og valgt ut litteratur for oppgaven, samt hvilke bøker og artikler jeg har lest som ikke har kommet med i den ferdige teksten. Til slutt vil jeg se på veiledningen, hvilken hjelp jeg har fått og hvordan dette har foregått.

2.1 Arbeidsprosess

Arbeidsprosessen min har vært del opp i ulike faser. Fasene kan illustreres på følgende måte:

1) Startfase

I startfasen var jeg preget av mye usikkerhet rundt valg tema og problemstilling, men i uke 2 ble det arrangert et oppstartskurs for alle oss studenter som skulle skrive bachelor, der vi fort ble satt i gang med ideutvikling og tankeprosesser rundt bacheloren. På den

måten ble jeg nærmest tvunget til å starte med prosjektet, og allerede 17. januar leverte jeg en prosjektbeskrivelse som ble grunnlaget og starten på mitt bachelorarbeid om bokforbruk. Noe med det vanskeligste med hele bacheloroppgaven min var å formulere er forskbar problemstilling som skulle være både interessant og gjennomførbar, mye av tiden i startfasen gikk derfor med på å utvikle et forskbart problem, men den har likevel forandret seg kontinuerlig gjennom skriveprosessen, selvfølgelig innen visse rammer. Jeg hoppet mye frem og tilbake med vinkling av oppgaven, jeg vurderte å se på det store spørsmålet *hvorfor* vi digitaliserer, men det ble selvsagt for omfattende. Jeg vurderte også å vinkle oppgaven mot digital barnelitteratur gjennom applikasjon (etter inspirasjon av å ha lest om Sara Brinch prosjekt om leken litteratur), og hadde også tanker rundt å se på oppgaven i lys av sosiale medier. Til tross for det endte jeg opp med bokforbruk med fokus på bruk og preferanser, dels på grunn av personlig interesse, og dels fordi den virket mest realistisk å få til på en såpass begrenset oppgave.

2) Planlegging

I planleggingsfasen gikk mye av tiden til lesing av tidligere forskning, derav relevant litteratur, teori og empiri. For å kunne lese dette var det naturligvis mye av tiden som gikk til leting og innsamling av litteraturen på bibliotek og internett, der jeg valgte ut det som var relevant og hva som var spesielt viktig å lese seg opp på. Store deler av januar og februar ble derfor tilbrakt på lesesalen på Dragvoll. 10. februar hadde jeg mitt første møte med veileder Nina Vestberg, som ga meg ytterligere tips om relevante bøker og artikler som ble til flere lesetimer. Til slutt satt jeg igjen med mye kunnskap rundt temaet, jeg hadde lest både hele bøker, utvalgte kapitler av bøker, nettartikler, rapporter, tidsskrift osv. om temaet, og jeg følte meg klar for å starte på neste fase av arbeidsprosessen. Det var i planleggingsfasen jeg så for meg hvordan oppgaven min skulle utformes, og jeg lagde meg en personlig plan for videre arbeid og formet en disposisjon av oppgaven.

3) Skriveprosess

Før jeg i uke 10 hadde en presentasjon av arbeidet mitt under midtveisseminaret, gikk mye av tiden til en skriveprosess og en begynnelse på selve tekstproduksjonen for å ha et godt grunnlag for redegjørelse av mitt arbeid for de andre bachelorstudentene. Videre var det denne delen av arbeidsprosessen, selve dannelsen av brødteksten som var den mest omfattende delen av mitt arbeid. Fra slutten av februar til starten/midten av mai har vært både en krevende og inspirerende skriveprosess, i starten med mye frem og tilbake av problemstilling, vinkling og relevanse av innhold, og på slutten en ren skriveprosess.

4) Avslutningsfase: vurdering og ferdigstilling

Når jeg hadde skrevet ferdig brødteksten i midten av mai var det klart for å ferdigstille teksten ved å nærlese testproduktet gjentatte ganger. Dette ble gjort ved å skrive ut teksten, se etter feil og rette opp i setninger og avsnitt som ikke hadde relevans lengre. Jeg og to andre medstudenter utvekslet hverandres «ferdige» tekst for å få andre øyne på teksten og for å få øvrige tilbakemeldinger og kommentarer på den. Dette var nyttig, både å lese andres tekster og få tilbakemelding på min egen.

2.2 Valg av teori og empiri + analysedel

Valg av teori og empiri ble gjort relativt raskt i start-, og planleggingsfasen. Jeg bestemte meg med det samme at jeg skulle benytte mediumteori i min oppgave, og holdt fast ved det. Grunnen for at jeg valgte mediumteori var på grunn av at teorien beskriver hvordan mediet formidles og brukes, noe som er svært relevant for min oppgave og forståelsen av dagens bokforbruk. Ikke lenge etter fant jeg ut at remediering er en teori jeg burde

anvende for å kunne forstå fremveksten av bokens digitale side. Både mediumteori og remediering er teorier er kjent med og har brukt gjennom utdanningen i ulike emner, likevel har jeg måttet lest meg opp og arbeidet med teoriene på et nytt nivå enn det jeg tidligere har gjort. Jeg valgte etterhvert å legge til post-digital estetikk til oppgaven, i og med at det er en innlysende og relevant teori for å illustrere poengene om bokmediets rolle i dagens samfunn. Andre teorier jeg tenkte kunne være relevante for min oppgave, men som jeg forkastet da de ikke var like aktuelle likevel var blant annet mediekonvergens, poststrukturalisme, affordanser, multimedia, og medieestetikk.

I prosjektbeskrivelsen jeg leverte i uke 3 hadde jeg en optimistisk tanke om å foreta en spørreundersøkelse som metode for innsamling av empiri. Dette ble jeg frarådet om å gjøre allerede i første veiledningstime, da Nina Vestberg mente en slik innsamlingsprosess var urealistisk for en bacheloroppgave på kun 15. studiepoeng. I tillegg til det har vi ikke hatt noen forskningsemner (kvalitativ eller kvantitativ metode) i utdanningsplanen vår, og gir på det grunnlag ikke gode forutsetninger for egen innsamling, da en oppgave kan bli like god, om ikke bedre med allerede eksisterende empiri. Det viste seg å stemme, da det var mer enn nok arbeid å analysere allerede innsamlet materiale. Når det er sagt leste jeg store deler av boken «metodebok for mediefag» i forvei av første veiledningstime, da jeg selv var overbevist om å foreta en egen kvantitativ spørreundersøkelse. Grunnen for valget av empirien; rapporten «Bokforbruk, bibliotek og lesing i digitale tider» fra DnD, var først og fremst et tips fra veilederen min, jeg hadde riktignok sett på denne før jeg ble tipset om den – da den var et relevant utgangspunkt for min oppgave. Rapporten inneholder fem kvantitative undersøkelser fra norske forbrukere, hvor jeg benyttet «Befolkningsundersøkeøser i 2016 og 2018 – en sammenligning» og Brukerundersøkelsene om Nasjonalbibliotekets digitale boktjeneste i 2016 og 2019», for å få en innsiktsfull forståelse rundt temaet, ved å se på en sammenligning mellom to år.

Når det gjelder tekstens analysedel så velger jeg å ikke gå i detalj på det her da det ikke er mye å informere om som ikke allerede er innlysende ved å lese bacheloroppgaven. Likevel vil jeg poengtere at analysedelen er den delen av oppgaven som, naturlig nok, har hatt mest utvikling. Problemstillingen har endret seg, derfor har også analysedelen hatt ulike vendinger, og jeg har skrevet mye som ikke har kommet med i oppgavens sluttresultat. I tillegg har jeg gått fra å ha et eget empiri-kapittel til å anvende empirien direkte i analysen. På den måten har analysedelen hatt store endringer, og etter min mening fått et bedre resultat stilmessig.

2.3 Leting og lesing av litteratur

Når det gjelder innsamling og lesing av litteratur til oppgaven har det vært en grundig utvelging av det som har vist seg å være aktuelt for meg. Det er mye tidligere forskning på temaet, som har medført til en bred letingsprosess og skumlesing på bøker og artikler som har virket som å være av treffende materiale, som videre har ført til en innsamling av min nåværende referanseliste og grundigere lesing på den respektive litteraturen. Dog er det en del jeg har lest som ikke har kommet frem i oppgaven, men som likevel har gitt meg bred kunnskap og gode forutsetninger for skrivingen. Dette er noe av det som er blitt lest, men ikke kommet med i oppgaven på grunn av mindre relevans og plassbegrensning:

- Hillesund, T. (2006). Bøker i en digital tid. *Norsk medietidsskrift*, 13 (4). s. 319-338.
Hentet fra: https://www.idunn.no/nmt/2006/04/boker_i_en_digital_tid

- Ridderstrøm, H. (2019, 15. februar). Lydbok. *Bibliotekarstudentens nettleksikon om litteratur og medier*. Hentet fra: <https://www.litteraturogmedieleksikon.no/.cm4all/mediadb/lydbok.pdf>
- Eliassen, K.O., og Grûters, R. (2016, 31. mai). Lever vi i det post-digitale? Hentet fra: <https://morgenbladet.no/portal/2016/05/lever-vi-i-det-post-digitale>
- Andersen, C.U. og Pold, S.B. (u.å.) Post-digital Books and Disruptive Literary Machines. Hentet fra: http://disruptivemedia.org.uk/wiki/wp-content/uploads/2014/06/Andersen_Pold_v2_0.pdf
- Hyles, N.K. (2016). Electronic literature: what is it? I Crompton, C., Lane, R.J., og Siemens, R. (Red). *Doing digital humanities: practice, training, research* (s. 197-227).
- Simanowski, R. (2007). Holopoetry, Biopoetry and Digital Literature: close reading and terminological debates. I Gendolla, P., og Schâfer, J. (Red). *The aesthetics of Net literature: writing, reading and playing in Programmable media*. (s. 43-67). Wetzlar: Majuskel Medienproduktion.
- Bloggen til Øyvind Prytz: <http://oyvindprytz.blogspot.com>
- Darnton, R. (2009). *The case of books: past, present, and future*. New York: PublicAffairs. (**NB**: den er med i teksten, men kun med to setninger – jeg leste hele boken i tro om bedre utnyttelse).
- Østbye, H., Helland, K., Knapskog, K., Larsen, L.O., og Moe H. (2013). *Metodebok for mediefag*. (4. utg.). Bergen: Fagbokforlaget
- Rongved, E. (2018, 27. mars). Vi må ta på alvor det forskningen viser om lesing på skjerm og papir. Hentet fra: <https://lesesenteret.uis.no/forskning/forskningsartikler/vi-ma-ta-pa-alvor-det-forskningen-viser-om-lesing-pa-skjerm-og-papir-article124330-12576.html>

I tillegg til dette har jeg også lest meg opp på tekster som ikke er akademiske, men som likevel har gitt meg innsikt og bredere forståelse av emnet, deriblant diverse avisartikler og blogginnlegg. Jeg har også sett på videoer som beskriver og diskuterer forholdet mellom fysiske bøker og e-bøker. Deriblant disse på YouTube:

- 1) <https://www.youtube.com/watch?v=5Em-U9onvGI&t=168s>
- 2) <https://www.youtube.com/watch?v=IIW5jBrrsS0>

For å lete og samle inn litteraturen har jeg stort sett brukt søkefunksjonen i Oria, og enten hentet den fysiske boken på Dragvoll sitt Universitetsbibliotek, bestilt den fra andre bibliotek eller blitt henvist til boken eller artikkelen på internett, og lest det digitalt. I tillegg til bruk av Oria har jeg søkt etter bøker og artikler i søkemotoren Google Scholar, og for tilgang av medietidsskrift har jeg søkt i Idunn. Som nevnt ovenfor har jeg også gått utenfor den akademiske rammen og sett på YouTube-videoer, lest blogginnlegg og avisartikler (søkt fra Googles originale søkefunksjon), ikke for å henvise til i teksten, men for innskudd og for ytterligere forståelse av temaet fra ulike synsvinkler. Ikke nok med det har jeg fått gode anbefalinger fra veileder. Hun har tipset meg om bøker og artikler hun mener har hatt relevans for min oppgave.

2.4 Veiledning

Etter innsending av prosjektbeskrivelsen fikk jeg tildelt Nina Lager Vestberg som veileder. Vi har hatt et godt samarbeid både ved personlig møte på Dragvoll, og gjennom Skype-møter og dialog på mail etter koronatiltakene ble iverksatt. Bachelorveiledningen har i stor grad utspillet seg ved at vi har planlagt dato for når jeg skal levere utkast til henne på mail, deretter har Vestberg lest gjennom, kommentert teksten og sendt den i retur. Videre

har vi hatt en muntlig dialog over Skype, der Vestberg har kommet med forslag til forbedringer, mens jeg har stilt spørsmål om det jeg har lurt på, og vi har videre reflektert over hva som må fokuseres på videre, og avtalt dato for ny levering av utkast.

Første veiledningstime hadde vi 10. februar i en felles gruppe med andre studenter som også hadde henne som veileder. Der hadde vi en gjennomgang av generelle spørsmål knyttet til bacheloroppgaven. Vestberg frarådet meg i denne veiledningstimen mot å ha en spørreundersøkelse, da det var lite realistisk gjennomførbart til bacheloroppgaven, og hun tipset meg heller om rapporten jeg har benyttet i teksten.

Andre veiledningstime, 25. februar, fikk jeg beskjed om at problemstillingen jeg hadde formulert var for omfattende og at det kunne være lurt å snevre inn problemet ytterligere, da hadde jeg fokusert problemstillingen rettet mot empirien heller enn teorien. Til denne veiledningstimen hadde jeg spørsmål angående om de utvalgte teoriene kunne funke, og om det var nok empirisk materiale å kun fokusere på rapporten fra DnD; Vestberg var optimistisk. I denne veiledningstimen gikk vi også gjennom hvordan jeg kunne disponere oppgaven min.

I forveien av tredje veiledningstime, 25. mars, hadde jeg kommet greit i gang med skrivingen, og jeg hadde da spørsmål spesifikt om struktur. Det var i denne veiledningstimen vi fant ut at det beste for min oppgave var å rette fokuset mot *bruk og preferanser* var bokmediet, derfor ble det mye omskriving av oppgaven etter denne veiledningen, da teksten fikk en ny vinkling.

I den fjerde veiledningstimen, 28. april, var i likhet med forrige veiledningstime, knyttet i hovedsak til struktur – hvordan få teksten bedre, hva burde jeg fokusere mer på, og hva kunne tas vekk. Før denne veiledningstimen hadde jeg presentert alle funnene fra undersøkelsene i en egen empiridel, da jeg antok dette var nødvendig for den akademiske stilen og for å få en oversiktlig tekst, men jeg innså at dette tok mye av plassen i oppgaven. Vestberg mente jeg kunne integrere empirien med teori/begreper i analysen og diskutere direkte etter jeg hadde presentert funnene, for å få en god tekst. I denne veiledningstimen tipset også Vestberg meg om å skrive mer om lydboken, og vi snakket om hva jeg burde gjøre og fokusere på før innleveringen. Det var også etter denne veiledningstimen jeg så for meg hvordan oppgavens sluttprodukt ville bli.

I og med at fristen for innlevering ble utsatt til 29. mai, bestemte vi oss for at jeg skulle sende inn et siste utkast til henne 15. mai. I retur kom tilbakemeldinger på stil, språk og det skrivefaglige, og hun påpekte om det var noe som var uklart. Vestberg kommenterte utelukkende på det skriftlige og ikke så mye på innholdet da hun hevdet dette var bra. Hun kom også med innspill på hvordan teksten min kan fremstå som en mer selvstendig vitenskapelig tekst. Etter denne veiledningstimen fokuserte jeg i hovedsak på å få teksten hakket bedre, rette opp i setninger og få en bedre flyt i oppgaven både stil, - og språkmessig. Den største utfordringen min i innspurten før innleveringen var å korte ned teksten, jeg hadde 900 ord for mye på dette tidspunktet. En del tid gikk med på å finne ut hva som var irrelevant, og hvordan skrive på en mer konkret måte for å begrense tekstes omfang atskillig.

I tillegg til veiledningsmøtene som jeg har presentert ovenfor har vi hatt en god dialog på mail, og samarbeidet har vært veldig fint. Jeg har fått den hjelpen jeg trengte og svar på

spørsmål jeg har lurt på, i tillegg har Vestberg kommet med gode konstruktive tilbakemeldinger på hva som kan jobbes mer med for å høyne oppgavens kvalitet.

3. Avslutning

Når det gjelder mine egne tanker om oppgaven ble den først og fremst av et helt annet resultat enn det jeg hadde sett for meg i startfasen, men jeg er fornøyd med utfallet og den gode hjelpen jeg har fått av veileder på veien hit. Jeg er glad jeg tok valget av å foreta en analyse av allerede eksisterende empiri, da det har vist seg at jeg har hatt nok arbeid med det allerede innsamlende materialet. Jeg har utfordret meg selv stilmessig, og gått utenfor komfortsonen når det gjelder struktur, da jeg i tidligere oppgaver har vært mer strukturert ved å ha egne «kapittel» for empiri f.eks., og presentert funn punktvis før jeg har analysert det. I denne bacheloroppgaven har det vært mest hensiktsmessig å heller presentere funn og direkte diskutert det, på grunn av utfordringen med å holde seg innenfor lengderammene, og for å få en finere flyt i teksten.

Etter fem måneder med mye jobbing av bacheloroppgaven er det godt å kunne levere. Alt i alt har arbeidsprosessen vært god, den har til tider vært både krevende og stressende, men det har for det meste både vært faglig berikende og inspirerende, jeg har lært mye om akademisk skriving og ikke minst om tekstens tematikk.